

ETİYOPYA İÇ SAVAŞININ UNUTULAN MAĞDURLARI: AFARLAR

MUHAMMET EMİN ESMER

Referans için: Esmes, Muhammet Emin. "Etiyopya İç Savaşının Unutulan Mağdurları: Afarlar". İNSAMER Analiz. 11.04.2022.

 Analiz

Birleşmiş Milletler Koordinasyon Ofisi'nin (OCHA) hazırladığı bir rapora göre, Etiyopya'da 2020'nin Aralık ayında başlayan ve giderek yayılan iç çatışmalardan yaklaşık 9,4 milyon kişi olumsuz etkilenmiş durumda. Ayrıca çatışmalardan kaçan 63.000'den fazla Etiyopyalının mülteci olarak komşu Sudan'a sığındığı, ülke içerisinde de Afar ve Amhara bölgelerinde binlerce kişinin iç göçe zorlandığı kaydedilmekte.

Afar üçgeni olarak adlandırılan ve günümüzde Eritre, Cibuti ve Etiyopya'nın bir kısmını kapsayan bölge, Avrupalı sömürgeci devletlerin

işgalinden önce, Kızıldeniz kıyılarına kadar Afarlara aitti. 19. yüzyılda Süveyş Kanalı'nın açılmasıyla stratejik önemi daha da artan bölgenin liman kesimleri, İtalyanlar ve Fransızların yaptığı seferler sonrasında işgal edilerek İtalyan Eritresi ve Fransız Somalilandı adı altında sömürgeleştirildi.

Tarihi boyunca Batılı devletlerin sömürgeleştirmeyi başaramadığı Etiyopya'nın 11 eyaletinden biri olan Afar bölgesi, doğusunda Tigray, güneyinde Oromia ve Somali eyaletleri, batısında Cibuti, kuzeyinde ise Eritre ile çevrilidir. Oldukça sıcak ve kurak olan bölgede

insanlar tarıma elverişli olmayan arazi koşulları, suya erişimin kısıtlı olması, yetersiz yağışlar, sınırlarında yaşanan çatışmalar ve bölgenin volkanik bir yer olması sebebiyle hep zorlu koşullarda yaşamıştır.

Afar bölgesinin bir kısmı Danakil Çölü ile kaplıdır. Dünyanın en ıssız ve sıcak çöllerinden biri olarak bilinen bu çöl, barındırdığı kimyasal gazlar sebebiyle insan hayatı için oldukça tehlikeli bir yerdir. Dallol Yanardağı da buradadır. Bölgede tarih öncesinde meydana gelen yanardağ patlamaları sonucu asidik göller, gayzerler ve tuz tortuları oluşmuştur. Oluşan bu tuz tortuları zamanla fark edilerek insanlar için gelir kaynağı hâline gelmiştir. Bu durum hâlen geçerliliğini korumaktadır. Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte çalışmaya başlayan Afarlar tarafından çıkartılan tuz, develerle diğer bölgelerdeki pazarlara ulaştırılmaktadır. Hava sıcaklığının 50 santigrat derecelere kadar yükseldiği bölgede, deniz seviyesinden 120-150 metre daha alçak yerler bulunmaktadır.

Afarların bir diğer önemli geçim kaynağı da hayvancılıktır. Ancak ekseriyetle küçükbaş hayvancılığın yapıldığı bölgede, hayvanlar için besin bulmak bir hayli zordur. Genellikle çobanlıkla uğraşan Afarlar, hayvanlarına yeterli besin bulmak amacıyla gün boyu sürüleriyle birlikte yer değiştirirler. Tarıma elverişli olmayan bölgede halkın

en önemli besin kaynağı hayvanlarından elde ettikleri et ve süttür. İnsan hayatı için gerekli ürünlerin kısıtlı olduğu Afar bölgesinde halk yabancılara karşı diğer bölgelere nazaran biraz daha ihtiyatlı ve korumacı davranmaktadır. Özellikle su ve gıda kaynaklarının korunması amacıyla görevli gruplar tarafından devamlı olarak güvenlik nöbetleri tutulmaktadır.

Afarlar her ne kadar belirli bir coğrafyada yerleşik düzende yaşayan bir topluluk olarak görünseler de kendi bölgeleri içinde göçebe olarak yaşarlar. Yağmura göre yılın belli dönemlerinde yaylalara, belli dönemlerinde de ovalara göç ederler. Göç vakti geldiğinde, çöl şartlarına dayanıklı kubbe şeklindeki çadırlarını develere yükleyerek konaklayacakları yerlere hareket ederler.

Bu zorlu bölgenin kısıtlı imkânlarına ve sert iklim koşullarına rağmen Afarlar, topraklarını seven, ona sıkı sıkıya bağlı bir topluluktur. Tarih boyunca topraklarını korumayı başaran bu halkın büyük çoğunluğu hep burada yaşamış, farklı bölgelere göç etmemiştir. Yaşadıkları coğrafyanın zorluklarıyla baş etmek için her zaman mücadele etmiş olan Afarlar, güçlü ve çalışkan bir toplumdur. Yabancılara karşı genellikle temkinli olsalar da misafirlerine gösterdikleri alaka, onların vefalı bir halk olduğunun kanıtıdır. Öyle ki Afar

halkından birine misafir olan bir kişi, bölgede kaldığı sürece ev sahibinin koruması altındadır ve şayet misafirliği sırasında birinden zarar görürse ev sahibinin onun intikamını almak gibi bir sorumluluğı olduğu rivayet edilir.

Afarlar İslamiyet'in bölgeye geldiğı ilk yıllardan itibaren Müslümanlığı kabul etmiş olduklarından Afar bölgesi günümüzde hâlen Etiyopya'nın en büyük Müslüman nüfus oranına sahip eyaletlerinden biridir. Tarihte Hristiyanlara karşı yapılan savaşlara katılmışlar ve bölgede bir İslam imparatorluğu kurulması için başlatılan girişimlere savaşarak destek vermişlerdir.

Savaşçı kimlikleri, İslamiyet'e ve topraklarına olan bağılıkları ile Afar halkı günümüzde de güvenliklerini tehdit eden gruplara karşı mücadele etmektedir. Afarlar, son yıllarda Etiyopya'da merkezî hükümetle Tigray Halk Kurtuluş Cephesi (TPLF) arasında yaşanan çatışmalarda hükümetle iş birliği yaparak ülkenin bütünlüğünün bozulmaması adına büyük bir sorumluluk üstlenmiştir.

Bir kara devleti olan Etiyopya'yı Cibuti üzerinden Kızıldeniz'e bağlayan en önemli ticaret yolu da Afar bölgesinden geçmektedir. Bu stratejik konundan dolayı her zaman çatışmaların merkezinde yer alan Afar bölgesi,

ülkede yaşanan istikrarsız durumdan en fazla etkilenen yerlerden biri hâline gelmiştir. Çatışmaların giderek yayılması, bölgede bulunan 1 milyondan fazla kişiyi mağdur etmiş, binlerce savunmasız aile yaşadığı yeri terk edip farklı bölgelere göç etmek zorunda kalmıştır. Ülkede 2020'nin Aralık ayında başlayan ve bir yılı aşkın süredir devam eden çatışma ortamı, Covid-19 salgınının da etkisiyle yıkıcı sonuçlara yol açmıştır. Bütün bu olumsuzluklara ilaveten Abiy Ahmed'e sırtını dönen Batılı ülkelerin ardından Körfez ülkelerinden gelen desteklerin de kesilmesiyle Etiyopya ekonomik olarak büyük bir darboğaza sürüklenmiştir. Gıda, ilaç, su, yakıt vb. birçok alanda yaşanan fahiş fiyat artışları, insanların alım gücüne ciddi bir darbe vurmuştur.

Etiyopya'daki çatışmalar merkezî hükümetin dışarıdan sağladığı askerî teçhizatlar sayesinde TPLF'nin geri püskürtülmesiyle son birkaç ayda oldukça azalsa da hem Tigray eyaletinin belli bölgelerinde hem de Afar bölgesinin kuzeyindeki Koneba, Abala, Megale, Erebti, Dalol ve Kilbeti Zone (Zone 2) bölgelerinde yer yer devam etmektedir. Çatışmaların sürdüğü yerlerde yaşanan güvenlik problemleri, bölgedeki insani yardım çalışmalarına da engel olmaktadır. Ayrıca Afar bölgesi dâhil ülkede çatışmaların yaşandığı yerlerde birçok

okul, hastane ve dinî yapı ciddi hasar almış durumdadır. Yıkılan ve hasar gören okullar sebebiyle binlerce çocuk eğitimine devam edememektedir; bazı okullar ise göç etmiş insanların barınma yeri olarak kullanılmaktadır. Ülkede çatışmalar sırasında hastanelerin zarar görmesi ve derinleşen ekonomik

kriz sonrası ilaç temininde yaşanan zorluklar sebebiyle hastaların tedavileri de yapılamamaktadır. Yeterli miktarda yardımın hâlen tam olarak sağlanamadığı Afar bölgesinde, özellikle gıda güvenliği konusunda ciddi bir desteğe ihtiyaç vardır.